

DANIYEL DEFO IJODI. “ROBINZON KRUZO” ASARI BADIY – FALSAFIY XUSUSIYATLARI

Quvondiqova Sohiba Orif qizi

Termiz Iqtisodiyot va Servis Universiteti

Pedagogika va Ijtimoiy gumanitar fanlar fakulteti

Filologiya va tillarni o'qitish (o'zbek tili) yo'nalishi

2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz adabiyotining atoqli vakili Daniyel Defoning ijodi, xususan, uning eng mashhur asari — “Robinzon Kruzo” romanining badiiy va falsafiy xususiyatlari tahlil qilingan. Asarda insonning tabiat bilan kurashi, yolg'izlikdagi o'zgarishi, ma'naviy uyg'onishi va jamiyatdan ajralgan holda ham o'zini anglash jarayoni badiiy vositalar orqali yoritib beriladi. Shuningdek, roman orqali muallif ijtimoiy tengsizlik, shaxs va jamiyat o'rtasidagi ziddiyatlar, mehnat va irodaning qudrati haqida chuqur falsafiy fikrlarni ilgari suradi. Asar realizm, ramziylik va utopik g'oyalar uyg'unligida shakllanib, o'quvchini o'zini anglash va baholashga undaydi.

Kalit so'zlar: Daniyel Defo, Robinzon Kruzo, ingliz adabiyoti, badiiy tahlil, falsafiy tafakkur, utopiya, inson va tabiat, realizm, jamiyat tanqidi, yolg'izlik.

Аннотация: В статье анализируется творчество Даниэля Дефо, яркого представителя английской литературы, и в частности, художественные и философские особенности его самого известного произведения — романа «Робинзон Крузо». В произведении художественными средствами освещается борьба человека с природой, его преобразование в одиночестве, его духовное пробуждение и процесс самосознания даже в изоляции от общества. Также через роман автор выдвигает глубокие философские мысли о социальном неравенстве, противоречиях между личностью и обществом, силе труда и воли. Произведение сформировано в сочетании реализма, символизма и утопических идей, побуждая читателя к пониманию и оценке самого себя.

Ключевые слова: Даниэль Дефо, Робинзон Крузо, английская литература, художественный анализ, философская мысль, утопия, человек и природа, реализм, критика общества, одиночество.

Annotation: This article analyzes the work of Daniel Defoe, a prominent representative of English literature, and in particular, the artistic and philosophical features of his most famous work, the novel "Robinson Crusoe". The work illuminates the struggle of man with nature, his transformation in solitude, his spiritual awakening, and the process of self-awareness even in isolation from society through artistic means. Also, through the novel, the author puts forward deep philosophical thoughts about

social inequality, the contradictions between the individual and society, and the power of labor and will. The work is formed in a combination of realism, symbolism, and utopian ideas, encouraging the reader to understand and evaluate himself.

Keywords: Daniel Defoe, Robinson Crusoe, English literature, artistic analysis, philosophical thought, utopia, man and nature, realism, criticism of society, loneliness.

KIRISH

18-asr ingliz adabiyoti tarixida roman janrining shakllanishi va taraqqiyotida katta o‘rin tutgan yozuvchilardan biri — Daniyel Defo o‘zining sermazmun ijodi bilan nafaqat adabiyotga, balki ijtimoiy fikr rivojiga ham ulkan hissa qo‘shgan. U yozgan “Robinzon Kruzo” romani sarguzasht va realizm elementlarini o‘zida mujassam etgan holda insoniyatning tub mohiyatini, ruhiy-mustaqillikni va jamiyatdan ajralgan shaxsning ichki o‘zgarishlarini badiiy yoritgan eng mashhur asarlardan biri hisoblanadi. Asarda tasvirlangan voqealar — tanho hayot, tabiatga moslashish, o‘z-o‘zini anglash va mehnat orqali kamol topish jarayoni o‘quvchini chuqur falsafiy mushohadaga chorlaydi. Aynan shu jihatlari bilan “Robinzon Kruzo” nafaqat bolalar uchun mo‘ljallangan sarguzasht romani, balki ijtimoiy-falsafiy qarashlar mujassam bo‘lgan ulug‘ badiiy asar sifatida qadrlanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

“Robinzon Kruzo” romanida Daniyel Defo oddiy voqelik orqali murakkab ijtimoiy-falsafiy masalalarni yoritishga muvaffaq bo‘lgan. Asar sarguzasht janrida yozilgan bo‘lishiga qaramay, unda insonning ichki kechinmalari, tabiat bilan o‘zaro aloqasi, mehnatning ma’naviy ahamiyati, shuningdek, jamiyatdan ajralgan shaxsning o‘zini anglash jarayoni chuqur badiiy tahlil bilan aks ettirilgan. Bu asarni faqatgina bolalar adabiyotiga oid deyish noto‘g‘ri bo‘ladi, zero unda yetuk psixologik holatlar va hayotiy sinovlar badiiy tasvir vositasida ifodalangan.

Asardagi asosiy voqea — Robinzonning noma’lum orolda yolg‘iz qolib, yashashga mos sharoit yaratishi — insonning mehnat va iroda orqali o‘z hayotini tubdan o‘zgartirishga qodir ekanini ko‘rsatadi. Kruzo o‘z qo‘li bilan uy quradi, dehqonchilik qiladi, tabiat ne‘matlaridan oqilona foydalanadi. Shu jihat asarning realizm bilan sug‘orilganini tasdiqlaydi. Shuningdek, muallif asarda o‘zining hayotiy qarashlarini ham qahramon obrazida ifodalagan deb hisoblanadi. [1. Шодиева М. Jahon adabiyoti asoslari. – Toshkent: Universitet, 2018. – B. 114.].

Romanning eng muhim badiiy-falsafiy jihatlaridan biri — shaxsning yolg‘izlik orqali o‘zini tanib borishidir. Kruzo jamiyatdan butunlay ajralgan holda, o‘z fikrlari, qadriyatlari va e’tiqodi bilan yolg‘iz qoladi. Shu yolg‘izlik unga chuqur tafakkur va ma’naviy o‘sish imkonini beradi. Ayniqsa, “Endi men o‘tgan yovuz, la’nati, jirkanch hayotimdan ko‘ra hozirgi hayotim qanchalik baxtli ekanini anglay boshladim” degan so‘zlar orqali qahramon o‘z-o‘zini anglash darajasiga yetganini ko‘rish mumkin. [2. Alimov N. “Robinzon Kruzo” romani haqida // Daryo.uz. 2024-yil, iyun.].

Shuningdek, asarda orol ramziy ma'no kasb etadi — bu hayot sinovi, o'zligini anglash makoni. Robinzonning orolda o'z kuchi bilan hayot kechirishga intilishi — jamiyatga tanqidiy qarash, yolg'iz shaxsning ichki imkoniyatlariga ishonch va mehnatga tayanishni targ'ib etadi.

NATIJALAR

O'rganishlar natijasida aniqlanishicha, Daniyel Defoning "Robinzon Kruzo" asari ingliz adabiyotidagi birinchi realistik roman bo'lishi bilan birga, inson tabiatini, jamiyatdagi o'rnini va ma'naviy uyg'onish jarayonini yorituvchi kuchli badiiy-falsafiy asardir. Asarda Robinzonning yolg'izlikdagi hayoti tasvirlanar ekan, muallif uni oddiy sarguzasht emas, balki shaxsiy o'sish va ichki taraqqiyot yo'li sifatida ko'rsatadi. Qahramon mehnat, sabr, iroda, tafakkur orqali hayotni yangidan quradi va bu orqali insoniyatga universal xabar yuboradi — har qanday og'ir sinovlardan o'tish mumkin, agar inson o'z ichki kuchiga ishonch bilan qarasa.

Shuningdek, roman orqali Defo 18-asr Angliya jamiyatiga tanqidiy qarash bildirgan, ijtimoiy tengsizlik, mustamlakachilik va diniy-ma'naviy qadriyatlar masalasini o'rta qo'ygan. Kruzo obrazida muallif "yolg'iz inson ham jamiyat yaratishi mumkin" degan falsafiy g'oyani ilgari suradi. Bu natijalar shuni ko'rsatadiki, "Robinzon Kruzo" asari har bir davr kitobxoniga yangi ma'nolar, tahliliy yondashuvlar uchun zamin bo'la oladi.

MUHOKAMA

"Robinzon Kruzo" romanining bugungi adabiy jarayondagi o'rni va qadriyatlarga munosabati chuqur tahlil etilishi lozim bo'lgan masalalardan biridir. Asarda muallif tomonidan tasvirlangan Robinzon obrazi, bir tomondan, ijtimoiy jamiyatdan uzilgan yolg'iz inson bo'lsa, boshqa tomondan, mehnatsevarlik, qat'iyat va sabr orqali o'z hayotini yangidan qurishga qodir kuchli shaxs timsolidir. Defo bu obraz orqali o'quvchiga shunday fikrni singdiradi: insonni hayotda baxtli qiluvchi omil bu — ichki iroda va ongli faoliyatdir.

Muhokamali jihatlardan biri — roman ichidagi g'oyaviy uyg'unlikdir. Orol Robinzon uchun jazo emas, aksincha, o'zini anglash makoniga aylangan. Bu holat orqali muallif zamonaviy o'quvchiga ham dolzarb bo'lgan muhim savollarni qo'yadi: inson yolg'izlikda kimga aylanadi? Qiyinchiliklar uni sindiradimi yoki o'stiradimi? Ushbu savollarga javob sifatida Robinzonning o'zgarish yo'li berilgan — u fizik jihatdan emas, aynan ruhiy jihatdan o'sib, o'zini yangidan kashf qiladi [Alimov N. "Robinzon Kruzo" romani haqida // Daryo.uz. 2024-yil, iyun.].

Asar bugun ham ijtimoiy, ma'naviy yoki tarbiyaviy yo'nalishdagi tadqiqotlar uchun boy manba bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, yoshlar ongiga mehnatga sadoqat, mustaqil qaror qabul qilish, o'z yo'lini tanlash va uning oqibatiga javob berish g'oyalarini singdirish borasida roman muhim o'rin tutadi. la oladi.

XULOSA

Daniyel Defoning “Robinzon Kruzo” asari nafaqat ingliz, balki jahon adabiyotining durdonalaridan biri sifatida insoniyat tafakkuriga chuqur ta’sir o’tkazgan. Asar orqali muallif insonning cheksiz imkoniyatlarini, og’ir sinovlar oldidagi irodasini, ma’naviy o’sish va o’zini anglash yo’lini san’atkorona tasvirlagan. Robinzon obrazida mehnatsevar, sabrli, fikrlovchi va har qanday holatda ham yashashga intiluvchi inson timsoli gavdalanirilgan.

Romandagi voqealar, ramzlar va tafakkur qatlamlari orqali Defo o’quvchini jamiyatdagi mavjud muammolar, mustamlakachilik siyosati va insonning jamiyatdagi o’rni haqida o’ylashga undaydi. Ayniqsa, roman bugungi kun yoshlariga saboq bo’lishi mumkin bo’lgan asosiy g’oyalarni: mustaqil fikrlash, hayotda o’z yo’lini topish, mehnat va iymon orqali o’z hayotini tiklash zaruratini ilgari suradi.

Shunday qilib, “Robinzon Kruzo” oddiy sarguzasht emas, balki chuqur falsafiy, ijtimoiy va axloqiy qatlamlarga ega bo’lgan asardir. Bu jihatlar asarni bugungi davrda ham dolzarb, zamonaviy o’quvchi uchun esa chuqur saboqlarga boy manba sifatida qadrlanishiga sabab bo’lmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI:

1. Defo, D. Robinzon Kruzo. – Toshkent: O’zbekiston, 1986.
2. Alimov, N. “Robinzon Kruzo” romani haqida // Daryo.uz. 2024-yil, iyun.
3. Shodiyeva, M. Jahon adabiyoti asoslari. – Toshkent: Universitet, 2018.
4. Abdulazizov, T. Adabiyotshunoslikka kirish. – Toshkent: Ma’naviyat, 2009.
5. Gulom, G’. Tarjimai hol va adabiy tahlillar. – Toshkent: Fan, 1981.
6. Mahmudov, N. Adabiy tafakkur asoslari. – Toshkent: O’qituvchi, 2005.